https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Mirzaraxmonova Maftuna Ibroximjon qizi
I'shoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti
stajyor-o'qituvchisi
Email: mirzaraxmonovamaftuna@icloud.com

BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR XORIJIY TAJRIBALARNING QIYOSIY-PEDAGOGIK TAHLILI

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak chet tili o'qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirish masalasi xorijiy ta'lim tizimlari tajribasi asosida qiyosiy-pedagogik tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagogik kompetentlik integrativ kasbiy sifat sifatida talqin qilinib, uning tarkibiy komponentlari aniqlashtirildi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, AQSh va Osiyo davlatlarida chet tili o'qituvchilarini tayyorlash modellarining mazmuni, metodologik asoslari va innovatsion jihatlari o'rganildi. Qiyosiy tahlil natijalari asosida bo'lajak chet tili o'qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirish bo'yicha ilmiy xulosalar va takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: pedagogik kompetentlik, chet tili o'qituvchisi, xorijiy tajriba, qiyosiy-pedagogik tahlil, kompetensiyaviy yondashuv, kasbiy tayyorgarlik.

Аннотация: В данной статье на основе опыта зарубежных образовательных систем проводится сравнительно-педагогический анализ проблемы развития педагогической компетентности будущих учителей иностранных языков. В исследовании педагогическая компетентность рассматривается как интегративное профессиональное качество, а также определены её структурные компоненты. Изучены содержание, методологические основы и инновационные аспекты моделей подготовки учителей иностранных языков в странах Европейского союза, США и государствах Азии. На основе результатов сравнительного анализа

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

разработаны научные выводы и предложения по развитию педагогической компетентности будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова: педагогическая компетентность, учитель иностранного языка, зарубежный опыт, сравнительно-педагогический анализ, компетентностный подход, профессиональная подготовка.

Annotation: This article provides a comparative pedagogical analysis of the development of pedagogical competence in prospective foreign language teachers based on the experience of foreign education systems. In the study, pedagogical competence is interpreted as an integrative professional quality, and its structural components are identified. The content, methodological foundations, and innovative aspects of foreign language teacher training models in the European Union countries, the USA, and Asian countries are examined. Based on the results of the comparative analysis, scientific conclusions and recommendations for the development of pedagogical competence in prospective foreign language teachers are formulated.

Keywords: pedagogical competence, foreign language teacher, foreign experience, comparative pedagogical analysis, competency-based approach, professional training.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida chet tillarni o‘qitish global ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Xalqaro muloqotning kengayishi, akademik va kasbiy mobilitetning ortishi chet tili o‘qituvchisidan yuqori darajadagi pedagogik kompetentlikni talab etadi. Shu bois bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Pedagogik kompetentlik tushunchasi bugungi kunda o‘qituvchining kasbiy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

tayyorgarligini baholashning asosiy mezoniga aylangan. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, chet tili o‘qituvchilarini tayyorlashda nazariy bilimlar bilan bir qatorda metodik mahorat, kommunikativ madaniyat, reflektiv faoliyat va innovatsion tayyorgarlikni rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirishga doir xorijiy tajribalarni chuqur qiyosiy tahlil qilish va ularning ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslashdan iborat.

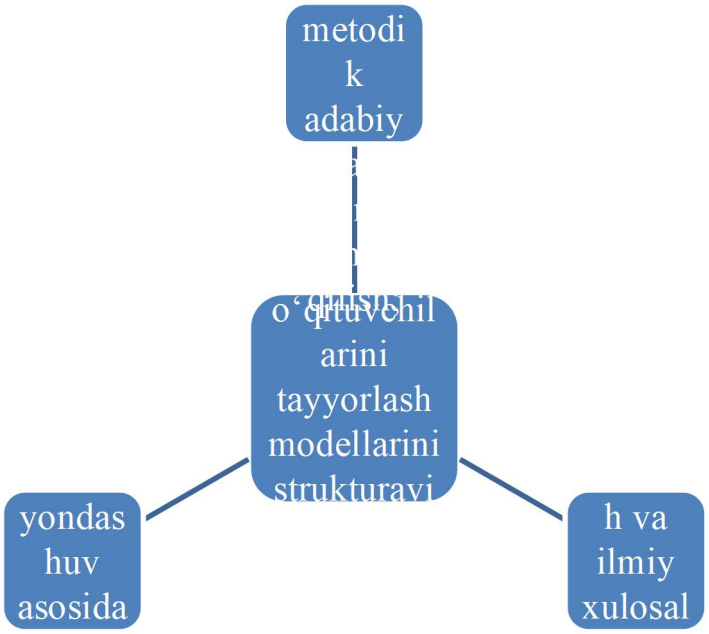
ADABIYOTLAR TAHLILI VA MUHOKAMASI

Adabiyotlar tahlili jarayonida Yevropa davlatlari, AQSh, Janubiy Koreya, Yaponiya va boshqa rivojlangan mamlakatlarda bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining pedagogik kompetentligini shakllantirishga doir ilmiy tadqiqotlar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda amaliy tajribalar o‘rganiladi. Bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik kompetentligini – nazariy bilim, amaliy mahorat, shaxsiy fazilatlar va qadriyatlar majmuini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi [1].

Ushbu sohada J. Raven, D. McClelland kompetentlik nazariyasiga asos solgan bo‘lsalar, J. Richards, D. Freeman, A. Burns kabi olimlar bevosita chet tili o‘qituvchisi kompetentligining tarkibiy qismlarini ("bilimlar bazasi", "refleksiv amaliyot", "harakatdagi tadqiqot") tadqiq etganlar. Mazkur adabiyotlar tahlili xorijiy tajribalarni tizimli ravishda umumlashtirish, ularning o‘ziga xos jihatlarini aniqlash va milliy ta’lim amaliyotiga tatbiq etish imkoniyatlarini belgilashga xizmat qiladi[2]. Natijada, bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirishga doir samarali ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun nazariy asos yaratiladi.

Tadqiqot nazariy-qiyosiy pedagogik xarakterga ega bo‘lib, unda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Tadqiqotda AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Finlyandiya, Yaponiya va Janubiy Koreya ta’lim tizimlarida chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash tajribalari o‘rganildi [3].

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda (masalan, Richards, J.C., Darling-Hammond, L.) pedagogik kompetentlik o‘qituvchining bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlarining integratsiyasi sifatida qaraladi. Bu tushuncha o‘qituvchining real pedagogik vaziyatlarda kasbiy vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish qobiliyatini anglatadi. Bizning tahlillarimiz asosida pedagogik kompetentlikning quyidagi tarkibiy komponentlarini ajratib ko‘rsatish mumkin [4]:

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Fan va metodik kompetensiya: Tilshunoslik, lingvodidaktika, pedagogika va psixologiya bo‘yicha chuqur nazariy bilimlar hamda o‘qitishning zamonaviy metod va texnologiyalarini amalda qo‘llay olish mahorati.

Kommunikativ kompetensiya: O‘rganilayotgan tilda erkin muloqot qila olish, o‘quvchilar bilan samarali pedagogik muloqot o‘rnatish, madaniyatlararo tafovutlarni tushunish va tushuntira olish qobiliyati.

Reflektiv kompetensiya: O‘zining pedagogik faoliyatini, yutuq va kamchiliklarini tanqidiy tahlil qilish, natijalardan xulosa chiqarish va kasbiy o‘sish strategiyasini belgilash ko‘nikmasi (Freeman, D) [5].

Innovatsion va raqamli kompetensiya: Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) va raqamli ta’lim resurslaridan (masalan, LMS, onlayn platformalar) o‘quv jarayonida maqsadli va samarali foydalana olish tayyorgarligi.

MUHOKAMA VA NATIALAR

Yevropa tajribasi (Finlyandiya va Germaniya): Yevropa davlatlarida chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash asosan "Umumevropa til bilish kompetensiyalari" (CEFR) va Bolonya jarayoni tamoyillariga asoslanadi.

Finlyandiya modeli tadqiqotga asoslangan o‘qituvchi tayyorlash (research-based teacher education) konsepsiyasiga tayanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar magistratura darajasida tayyorlanadi va o‘qish davomida o‘zlarining pedagogik faoliyatlari bo‘yicha ilmiy tadqiqot olib borishlari shart. Mustaqil ta’lim, reflektiv kundaliklar yuritish va muammoli vaziyatlarni hal qilishga katta e’tibor beriladi.

Germaniya modeli esa "dual ta’lim" tizimining elementlarini o‘zida mujassam etadi. Birinchi bosqichda (universitetda) nazariy bilimlar olinadi, ikkinchi bosqichda esa (Referendariat) bo‘lajak o‘qituvchilar maktablarda mentorlar nazorati ostida maosh olib ishlaydi va amaliyotni nazariya bilan uyg‘unlashtiradi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

AQSh tajribasi: AQShda o‘qituvchilarni tayyorlash standartlarga asoslangan yondashuv (standards-based approach) orqali amalga oshiriladi. ACTFL (American Council on the Teaching of Foreign Languages) tomonidan ishlab chiqilgan standartlar o‘quv dasturlarining asosini tashkil etadi. Dasturlarda pedagogik dizayn, sinfni boshqarish, inklyuziv ta’lim va baholash usullariga alohida urg‘u beriladi. Mentorlik dasturlari va litsenziyalash tizimi o‘qituvchi kompetentligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi [6].

Osiyo tajribasi (Yaponiya va Janubiy Koreya): Bu davlatlarda jamoaviy mas’uliyat, uzluksiz kasbiy rivojlanish va texnologiyalardan foydalanishga katta e’tibor qaratiladi.

"Darsni tadqiq qilish" (Lesson Study) yapon metodikasi butun dunyoda mashhur bo‘lib, unda o‘qituvchilar jamoaviy tarzda darslarni rejalashtiradi, kuzatadi, tahlil qiladi va takomillashtiradi. Bu jarayon reflektiv kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir.

Janubiy Koreyada raqamli ta’lim texnologiyalari va onlayn platformalar o‘quv jarayoniga chuqur integratsiya qilingan. O‘qituvchilarni tayyorlashda ham, ularning malakasini oshirishda ham "aqlli ta’lim" konsepsiyasidan keng foydalaniladi.

Quyidagi jadvalda ko‘rib chiqilgan davlatlarning o‘qituvchi tayyorlash tizimlaridagi asosiy yondashuvlar qiyosiy tarzda keltirilgan [7].

Mezon	Finlyandiya	Germaniya	AQSh	Yaponiya/Janubiy Koreya
Asosiy konsepsiya	Tadqiqotga asoslangan ta’lim	Dual ta'lim (nazariya + amaliyot)	Standartlarga asoslangan ta’lim.	Jamoaviy rivojlanish va texnologik integratsiya
Yetakchi metodologiya	Reflektiv amaliyot, mustaqil tadqiqot	Mentorlik, amaliyot va nazariya uyg'unligi	ACTFL standartlari, portfolio, baholash	(Darsni tadqiq qilish), AKTdan foydalanish

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Amaliyotning o‘rni	O‘quv jarayonining ajralmas qismi, tadqiqot bilan bog‘liq	Ikki bosqichli tizimning markaziy qismi (Referendariat)	Litsenziya olish uchun majburiy, kuzatuv ostida	Jamoaviy dars tahlillari orqali uzluksiz
Baholash	Uzluksiz, portfolio, magistrlik dissertatsiyasi	Davlat imtihonlari (nazariy va amaliy)	Litsenziyalash imtihonlari.	Ish faoliyati, attestatsiya, o‘quvchi natijalari
Uzluksiz rivojlanish	Shaxsiy mas'uliyat, universitetlar bilan hamkorlik	Majburiy malaka oshirish kurslari	Sertifikatni yangilash uchun kreditlar to‘plash	Maktab ichidagi treninglar, "Lesson Study"

Xulosa va takliflar

Xorijiy tajribalarning qiyosiy-pedagogik tahlili shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak chet tili o‘qituvchisining pedagogik kompetentligini rivojlantirish quyidagi tamoyillarga asoslanishi lozim: amaliyotga yo‘naltirilganlik, tadqiqotchilik, refleksiya va uzluksizlik. O‘rganilgan tajribalar asosida O‘zbekistonda bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirish bo‘yicha quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin: O‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish: O‘quv rejalariga "Reflektiv amaliyot", "Pedagogik dizayn", "Madaniyatlararo muloqot", "Ta’limda raqamli texnologiyalar" kabi yangi kurslarni kiritish va amaliy mashg‘ulotlar hajmini oshirish. Bu ularning ham tahliliy, ham jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Elektron portfolioni joriy etish: Har bir talabaning o‘quv yillari davomida erishgan yutuqlari, dars ishlanmalari, video darslari, reflektiv yozuvlari va loyihalarini o‘z ichiga olgan raqamli portfoliosini shakllantirish va uni yakuniy davlat attestatsiyasida baholash mezonlaridan biri sifatida qo‘llash.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Xulosa qilib aytganda, xorijiy tajribalarni shunchaki ko‘chirib olish emas, balki ularni milliy xususiyatlar, mavjud resurslar va ta’limiy ehtiyojlardan kelib chiqqan holda ijodiy moslashtirish (adaptatsiya qilish) orqali bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining pedagogik kompetentligini samarali rivojlantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.Richards, J. C. (2015). Competence and Performance in Language Teaching. Cambridge University Press. (Ushbu kitobda kompetentlik va uning amaliy namoyon bo‘lishi o‘rtasidagi farqlar va bog'liqliklar tahlil qilingan).

2.Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-Century Teacher Education. Journal of Teacher Education, 57(3), 300–314. (Bu maqolada zamonaviy o‘qituvchi tayyorlash modellarining asosiy tamoyillari ko‘rsatilgan).

3.Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume. Council of Europe Publishing. (CEFRning til o‘rgatish va baholashdagi o‘rniga bag'ishlangan eng yangi va to‘liq nashri).

4.Kumaravadivelu, B. (2012). Language Teacher Education for a Global Society: A Postmethod Perspective. Routledge. (Global jamiyat uchun til o‘qituvchilarini tayyorlashdagi post-metod yondashuvi haqida).

5.Freeman, D. (2016). Educating Second Language Teachers: The Sage Program on T-shirt. Oxford University Press. (Ushbu asarda ayniqsa o‘qituvchining reflektiv amaliyoti va o‘z-o‘zini anglashi masalalariga urg'u berilgan).

6.Sahlberg, P. (2021). Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press. (Finlyandiya ta'lim mo‘jizasining asoslari, jumladan, o‘qituvchi tayyorlash tizimi haqida batafsil ma'lumot beruvchi asar).

7.The American Council on the Teaching of Foreign Languages (ACTFL). (2012). ACTFL Proficiency Guidelines. ACTFL. (AQShda til bilish darajasini belgilovchi asosiy standartlar to‘plami).